

ພຍາດວັນນະໂຣກ Tuberculosis

ພຍາດວັນນະໂຣກແມ່ນຫຍັງ?

- ວັນນະໂຣກ (TB) ແມ່ນພຍາດຊນິດນຶ່ງຊຶ່ງເກີດຂຶ້ນຍ້ອນການຕິດເຊື້ອຈາກແບັກທີເຣັຍ (ແມ່ພຍາດ) *Mycobacterium tuberculosis*.
- TB ສາມາດທຳລາຍປອດຂອງຄົນ ຫຼື ພາກສ່ວນອື່ນໆຂອງຮ່າງກາຍ ແລະ ກໍ່ໃຫ້ເກີດການເຈັບປ່ວຍຢ່າງຮ້າຍແຮງ.

ພຍາດນີ້ແຜ່ຜາຍໄດ້ຢ່າງໃດ?

- TB ແຜ່ຜາຍທາງອາກາດ ເມື່ອຄົນຜູ້ນຶ່ງທີ່ມີເຊື້ອ TB ຢູ່ໃນປອດຫຼືຄໍຂອງລາວ ໄດ້ໄອ, ຈາມ ຫຼື ເວົ້າ, ລາວຈະສົ່ງພຍາດໄປຕາມອາກາດ
- ເມື່ອຄົນອື່ນຫັນໃຈເອົາພຍາດນີ້ເຂົ້າໄປ ເຂົາເຈົ້າກໍຈະຕິດເຊື້ອ
- ຄົນສ່ວນຫຼາຍຕິດເຊື້ອພຍາດ TB ຈາກຄົນທີ່ເຂົາເຈົ້າໃຊ້ເວລາຢູ່ຮ່ວມກັນຫຼາຍ, ເຊັ່ນຄົນໃນຄອບຄົວ ຫຼື ໝູ່ເພື່ອນ.
- TB ບໍ່ແຜ່ຜາຍທາງເຄື່ອງໃຊ້ໃນເຮືອນ (ຕົວຢ່າງ ທາງ ສ້ອມບ່ວງ, ຖ້ວຍຊາມ, ຈອກນ້ຳ, ຜ້າປູບ່ອນ ຫຼື ໂທຣະສັບ) ເພາະສະນັ້ນຈຶ່ງບໍ່ຈຳເປັນທີ່ຈະແຍກໃຊ້ເຄື່ອງເຮືອນກັນ.

ຄວາມແຕກຕ່າງລະຫວ່າງ ການຕິດເຊື້ອ TB ແລະ ການເປັນພຍາດ TB ຄືຫຍັງ?

ການຕິດເຊື້ອ TB: ມີເຊື້ອພຍາດ TB ຢູ່ໃນຮ່າງກາຍ ແຕ່ມັນຢູ່ໃນສະພາບ "ບໍ່ລຸກລາມ". ສ່ວນຫຼາຍແລ້ວ, ລະບົບປ້ອງກັນຂອງຮ່າງກາຍຈະຄວບຄຸມພຍາດພວກນີ້ໄວ້. ຢ່າງໃດກໍດີ, ພຍາດພວກນີ້ ສາມາດມີຊີວິດຢູ່ໄດ້ ໃນສະພາບທີ່ບໍ່ລຸກລາມ.

- ໃນລະຫວ່າງທີ່ເຊື້ອພຍາດ TB ຢູ່ໃນສະພາບທີ່ບໍ່ລຸກລາມຢູ່ນັ້ນ, ມັນບໍ່ສາມາດເຮັດການທຳລາຍໃດໆ, ຫຼື ແຜ່ຜາຍໄປໃສ່ຄົນອື່ນ. ຄົນຜູ້ນັ້ນ ຈະ "ຕິດເຊື້ອ", ແຕ່ລາວຈະບໍ່ເຈັບປ່ວຍ. ສຳລັບຄົນສ່ວນຫຼາຍແລ້ວ (90 ເປີເຊັນ) ພຍາດນີ້ຈະຢູ່ໃນສະພາບບໍ່ລຸກລາມຕະຫຼອດໄປ. ການທີ່ຄົນຜູ້ນຶ່ງມີເຊື້ອ ຈະສາມາດບອກໄດ້ ໂດຍຜົນການກວດອອກທາງບວກ ເມື່ອເຮັດການກວດ ຫາເຊື້ອວັນນະໂຣກທາງຜິວໜັງ (Tuberculin Skin Test) .
- **ພຍາດ TB:** ເຖິງວ່າຫຼາຍປີຜ່ານໄປແລ້ວກໍຕາມ ກໍມີທາງເປັນໄປໄດ້ ທີ່ເຊື້ອພຍາດ TB ຈະກັບກາຍມາຢູ່ໃນສະພາບລຸກລາມໄດ້ ເມື່ອເວລາທີ່ລະບົບປ້ອງກັນຂອງຮ່າງກາຍອ່ອນແຮງລົງ. ອັນນີ້ ອາດເກີດຂຶ້ນໄດ້ຍ້ອນ ອາຍຸແກ່ລົງ, ຢູ່ໃນສະພາບກົດດັນທາງຈິດໃຈ, ການໃຊ້ຢາເສບຕິດຫຼືເຫຼົ້າແບບບໍ່ເໝາະສົມ, ຕິດເຊື້ອ HIV (ເຊື້ອໄວຣັສທີ່ກໍ່ໃຫ້ເກີດໂຣກເອດສ໌) ຫຼືສະພາບການຢ່າງອື່ນໆ.
- ເວລາໃດທີ່ ເຊື້ອພຍາດ TB ຊຶ່ງບໍ່ລຸກລາມ ໄດ້ກັບກາຍມາຢູ່ໃນສະພາບ ລຸກລາມ, ພຍາດ TB ກໍຈະສາມາດກໍ່ຕົວຂຶ້ນໄດ້.
- ມີພຽງປະມານ 10 ເປີເຊັນຂອງຄົນທີ່ຕິດເຊື້ອ TB ເທົ່ານັ້ນ ຈະເກີດເປັນພຍາດ TB ຂຶ້ນມາ.
- ຄົນທີ່ມີ TB ຢູ່ປອດຫຼືຄໍ ສາມາດແຜ່ຜາຍເຊື້ອ ໃຫ້ຄົນອື່ນໄດ້.
- ສຳລັບຄົນສ່ວນຫຼາຍແລ້ວ, ຫຼັງຈາກກິນຢາໄປໄດ້ສອງອາທິດ, ຜູ້ທີ່ເປັນພຍາດ TB ກໍຈະບໍ່ແຜ່ຜາຍເຊື້ອພຍາດ TB ໃຫ້ຄົນອື່ນໄດ້ອີກຕໍ່ໄປ.
- ຄົນທີ່ເປັນ TB ຢູ່ຕາມພາກສ່ວນອື່ນໆຂອງຮ່າງກາຍຈະ ບໍ່ແຜ່ຜາຍເຊື້ອໃຫ້ຄົນອື່ນ.

ອາການຕ່າງໆມີຫຍັງແດ່?

TB ສາມາດຈູ່ໂຈມທຸກໆພາກສ່ວນຂອງຮ່າງກາຍໄດ້, ແຕ່ວ່າ ປອດ ເປັນບ່ອນທີ່ຖືກຈູ່ໂຈມຫຼາຍທີ່ສຸດ. ຄົນທີ່ມີ TB ອາດຈະມີອາການບາງຢ່າງຫຼືມີອາການທັງໝົດຂອງອາການທີ່ກ່າວໄວ້ຂ້າງລຸ່ມນີ້:

- ເປັນໄຂ້ທີ່ຍືດເຍື້ອເກີນກວ່າສາມອາທິດ
- ເປັນໄຂ້
- ນ້ຳໜັກລົດຢ່າງບໍ່ຮູ້ສາເຫດ
- ເຫືອອອກຍາມກາງຄືນ
- ຮູ້ສຶກເມື່ອຍຕລອດເວລາ
- ກິນເຂົ້າບໍ່ແຊບ
- ຂີ້ເທີມີເລືອດປົນ
- ມີອາການເຈັບແລະ/ຫຼືໃຄ່ ຢູ່ບ່ອນທີ່ຕິດເຊື້ອ ເມື່ອເປັນ TB ຢູ່ບ່ອນນອກເໜືອຈາກປອດ

ບາງຄົນທີ່ມີເຊື້ອ TB ຊຶ່ງຢູ່ໃນສະພາບລຸກລາມ ອາດມີອາການແຕ່ພຽງເລັກນ້ອຍ.

ແມ່ນໃຜແດ່ສ່ຽງຕໍ່ການເປັນໂຣກນີ້?

- ຄົນທີ່ໃຊ້ເວລາຢູ່ຮ່ວມໄກ້ຊິດກັບຄົນທີ່ມີເຊື້ອ TB ທີ່ແຜ່ຜາຍໄດ້ ຊຶ່ງຢູ່ປອດຫຼືຊ່ອງຫາຍໃຈ
- ຄົນທີ່:
  - ເປັນມະເຮັງ, ຮວມທັງ ໂຣກເນື້ອງອກຢູ່ຕອມນ້ຳເຫຼືອງ ຫຼື ພຍາດ Hodgkin's disease
  - ກິນຢາ ຊຶ່ງເປັນຜົນກະທົບຕໍ່ ລະບົບພູມຕ້ານທານ (ເຊັ່ນ corticosteroids, cyclosporin ຫຼື ຢາ chemotherapy)
  - ມີເຊື້ອ HIV/AIDS
  - ເຈັບປ່ວຍເຮື້ອຮຸ້ງຊຶ່ງເປັນຜົນກະທົບຕໍ່ລະບົບພູມຕ້ານທານຂອງຄົນປ່ວຍ

ຈະປ້ອງກັນພຍາດນີ້ໄດ້ຢ່າງໃດ?

- ຄົນທີ່ເປັນ TB ຢູ່ປອດຕ້ອງໄດ້ອັດດັງແລະປາກຂອງຕົນເອງ ເວລາໄອຫຼືຈາມ
- ຄົນທີ່ເປັນ TB ຢູ່ປອດຊຶ່ງໃນພາວະທີ່ແຜ່ຜາຍໄດ້ ຈະຖືກແຍກໂຕອອກຈາກຄົນອື່ນຈົນກວ່າເຂົາເຈົ້າຈະພົ້ນຈາກສະພາບແຜ່ຜາຍໂຣກໃຫ້ຄົນອື່ນແລ້ວ.
- ບາງຄົນທີ່ຖືກກວດພົບວ່າ ໄດ້ມີການຕິດເຊື້ອ TB ຈະໄດ້ຖືກສເນີການປິ່ນປົວແບບປ້ອງກັນໃຫ້.
- ການສັກຢາກັນໂຣກ BCG ໃຫ້ແກ່ເດັກນ້ອຍທີ່ຈະເດີນທາງໄປປະເທດທີ່ມີໂຣກ TB ແຜ່ຫຼາຍຈະຊ່ວຍປ້ອງກັນເດັກນ້ອຍຈາກການຕິດເຊື້ອ TB ແບບຮ້າຍແຮງເຖິງແກ່ຊີວິດໄດ້. ໂດຍທົ່ວໄປແລ້ວ ບໍ່ມີການແນະນຳໃຫ້ສັກ BCG ຢູ່ໃນຣັດ NSW.

ຈະກວດຫາພຍາດນີ້ໄດ້ຢ່າງໃດ?

ສຳລັບ TB ໃນປອດ:

- ການສ່ອງໄຟຟ້າຈະສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າ ພຍາດ TB ໄດ້ເປັນຢູ່ປອດຫຼືບໍ່
- ການກວດຂີ້ເທີຈະສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າມີເຊື້ອພຍາດ TB ຢູ່ໃນຂີ້ເທີທີ່ຖິ້ມອອກມາຫຼືບໍ່
- ຖ້າວ່າຄົນຜູ້ນັ້ນບໍ່ສາມາດຖິ້ມຂີ້ເທີອອກມາ ອາດຕ້ອງໄດ້ເຮັດການກວດແບບອື່ນໆ.

ສຳລັບ TB ນອກເໜືອຈາກປອດ:

- ການກວດເຊັ່ນໃຊ້ເຂັມນ້ອຍໆເຈາະເອົາຕົວຢ່າງ, ເອົາຕົວຢ່າງຈາກບາດແຜ, ຜ່າຕັດເອົາຕົວຢ່າງ ຫຼື ເອົາຕົວຢ່າງປັດສະວະ ໃນຍາມເຊົ້າ ກໍລ້ວນແຕ່ຊ່ວຍໄດ້ໃນການວິຈັຍໂຣກ TB.

ຈະປິ່ນປົວໄດ້ຢ່າງໃດ?

- ການຕິດເຊື້ອ TB: ທ່ານໝໍຈະອອກຢາແບບເປັນຊຸດໃຫ້ (ການປິ່ນປົວແບບປ້ອງກັນໄວ້ກ່ອນ) ຫຼື ໃຫ້ທຽວກັບມາສ່ອງໄຟຟ້າໜ້າເອິກຢ່າງສມຳສະເໝີ.
- ເປັນພຍາດ TB: ປິ່ນປົວໂດຍການໃຊ້ຢາຕ້ານເຊື້ອແບບພິເສດປະສົມກັນ ເປັນເວລາຢ່າງນ້ອຍຫົກເດືອນ. ພຍາບານທີ່ຄລິນິກກວດໜ້າເອິກຈະເບິ່ງທ່ານກິນຢາຕ້ານເຊື້ອ TB ເພື່ອເບິ່ງວ່າຈະມີອາການຂ້າງຄຽງຢ່າງໃດຢ່າງນຶ່ງເກີດຂຶ້ນຫຼືບໍ່ແລະເພື່ອໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າການປິ່ນປົວເປັນໄປຢ່າງສົມບູນຄົບຖ້ວນ.
- ຄົນທີ່ເປັນໂຣກ TB ສາມາດປິ່ນປົວໃຫ້ເຂົາໄດ້ຖ້າຫາກວ່າການປິ່ນປົວຂອງເຂົາເຈົ້າເຮັດໄດ້ຄົບຖ້ວນ.
- ຄົນທີ່ເປັນໂຣກ TB ສາມາດກັບໄປເຮັດກິຈະກຳມີກະຕືຄືນໄດ້, ໃນລະຫວ່າງທີ່ໄດ້ຮັບການປິ່ນປົວຢູ່ນັ້ນ, ຖ້າຫາກວ່າເຂົາເຈົ້າບໍ່ຢູ່ໃນສະພາບທີ່ຈະແຜ່ຜາຍເຊື້ອໂຣກໃຫ້ຄົນອື່ນ.
- ຖ້າວ່າຄົນທີ່ເປັນໂຣກ TB ບໍ່ກິນຢາຂອງຕົນ, ເຂົາເຈົ້າສາມາດເກີດເຈັບປ່ວຍຮ້າຍແຮງ, ແລະອາດເຖິງຂັ້ນຕາຍໄດ້.

ສຳລັບຮາຍລະອຽດເພີ່ມເຕີມ

- ໃຫ້ຕິດຕໍ່ຄລິນິກກວດໜ້າເອິກໃນເຂດທ້ອງຖິ່ນຂອງທ່ານ ຫຼື ໄປຫາໝໍປະຈຳຄອບຄົວ.
- ການກວດສອບເຮືອງພຍາດ TB ແລະ ການປິ່ນປົວທຸກໆຢ່າງແມ່ນບໍ່ຮີການໃຫ້ຟຣີແລະເກັບເປັນຄວາມລັບຢູ່ທີ່ຄລິນິກກວດໜ້າເອິກທຸກແຫ່ງ.
- ບໍ່ຈຳເປັນ ຕ້ອງມີໜັງສືແນະນຳສິ່ງຈາກທ່ານໝໍ ໃນການໄປໃຊ້ຄລິນິກກວດໜ້າເອິກ.
- ບໍ່ຈຳເປັນຕ້ອງໃຊ້ Medicare.

ການບໍ່ຮີການທີ່ຄລິນິກກວດໜ້າເອິກ ຮວມມີ ການດູແລແລະການດຳເນີນການປິ່ນປົວໃຫ້ແກ່ຄົນເຈັບທີ່ເປັນໂຣກ TB ແລະ ການຕິດຕາມຫາຄົນເຈັບແລະການກວດທົດສອບຫາພຍາດ ທີ່ຈຳເປັນທຸກຢ່າງ.